

SJEĆANJA NADISLAVA MRAKOVČIĆA

NADISLAV MRAKOVČIĆ, najbolji učenik prvoga naraštaja GEOMETARSKOG ODSJEKA DRŽAVNE TEHNIČKE SREDNJE ŠKOLE u Zagrebu. Rođen 9. listopada 1912. u Mošćeničkoj Dragi, u malom mjestu na obali Kvarnera, 14 km južno od Opatije. Od 1952. živi stalno u Senju. Umirovljen je kao šef katastra u jesen 1972. Evo što je ispričao iz svog burnog života.

Moji su roditelji živjeli u Voloskom kraj Opatije. Otac mi je bio veterinar, a majka domaćica. Tamo sam završio i prva tri razreda pučke škole. Nakon očeve smrti majka se vratila svojim roditeljima u Mošćeničku Dragu. Tu sam nastavio školovanje, ali na talijanskom jeziku jer su Istra i Rijeka tada bile pod Italijom. Srećom, jedan je učitelj nas nekolicinu dobrovoljno besplatno podučavao i hrvatski jezik kako bismo mogli nastaviti školovanje u hrvatskoj gimnaziji u tadašnjoj Kraljevini Jugoslaviji.

Za dake izbjeglice iz Istre bio je osnovan đački dom u Karlovcu pa sam tamo nastavio školovanje u realnoj gimnaziji. Nakon tri godine dom je preseljen u Zagreb. Kada je 1928. započeo raditi Geometarski odsjek u Srednjoj tehničkoj školi u Zagrebu, upravo sam bio završio 6. razred gimnazije i mogao sam se upisati u Geodetsku školu.

Za vrijeme školovanja išao sam na ferije i blagdane kući, u Mošćeničku Dragu. Imao sam talijansku đačku propusnicu za prijelaz državne granice. Kada sam završio 6. razred gimnazije, Talijani mi više nisu htjeli dati propusnicu jer s navršenih bih 17 godina postao vojni obveznik i prema tadašnjim propisima morao ići u talijansku vojsku. To, naravno, nisam želio. Moja je majka smislila plan. Za Velu Gospu mnoštvo je ljudi prelazilo granicu jer su hodočastili na Trsat, pa im na granici nisu pregledavali propusnice. Moj je kovčeg nosila mama, a ja sam išao malo iza nje bez ičega. Tako sam 15. kolovoza 1928. ilegalno prešao granicu i do 1945., sedamnaest godina, nisam smio ići kući u Mošćeničku Dragu jer bi me uhitili kao dezertera.

Školovanje sam završio kao najbolji učenik, odnosno jedini koji je maturirao s odličnim uspjehom. (op.a. U MONOGRAFIJI Geodetske tehničke škole u Zagrebu, izdane 1995., na str. 176 kopija je originalne svjedodžbe Nadislava Mrakovčića.) U Splitu sam imao ujaka, šefa Katastarske uprave, koji je završio geodeziju u Grazu. Zvao se Mate Ivančić. Nakon završene škole i prakse u Nišu, otišao sam k njemu u Split. On je imao prijatelja u Generalnoj direkciji u Beogradu pa sam se uz vezu zaposlio u Katastarskoj upravi u Biogradu na moru. Uskoro sam dobio rješenje iz Beograda da se moram prihvatiti provođenja agrarne reforme. Zakon o tome donesen je još 1928., ali se nigdje nije provodio. Mislim da je razlog bio taj što su geodeti tada imali puno posla koji se dobro plaćao. A kada se jednom prihvatish posla oko agrarne reforme, gotovo je s honorarom. Ja sam bio početnik pa mi je prihod od dnevnica bio dovoljan za lijep život. A i imponiralo mi je što su mene i Ungarova iz Knina odabrali da pokrenemo taj odgovoran posao u Dalmaciji.

Uskoro su osnovane komisije od suca, agronoma i geometra pa se počelo raditi. Do tada su vlasnici zemljišta bili veleposjednici, koji su zemljište davali seljacima na obrađivanje, a oni su im za naknadu davali 1/3 uroda grožđa i 1/4 ostalog poljoprivrednog uroda. Moj je posao bio da utvrdim koje zemljište pojedino seosko domaćinstvo obrađuje, a sudac je donosio rješenje o dodjeli zemljišta tom domaćinstvu. Dotadašnji su vlasnici dobivali za odštetu obveznice prema komisijskoj procjeni vrijednosti zemljišta. Obveznice su kotirale na burzi i mogle su se unovčiti. Do jeseni 1934. završili smo "agrar" na otoku Murteru i u Skradinu.

Za cijelo sam to vrijeme stanovao u Biogradu. Sprijateljio sam se s apotekarom, gosp. Karlovcem, koji je imao veliki jedrenjak. Često sam s njim jedrio. Te, 1934. godine, ljetovao je u Biogradu neki major pa je i on katkada s nama jedrio. Na jesen dobijem poziv za vojsku. Đačka četa za artiljerijske oficire u Sarajevu. Grozno! Rano ustajanje, timarenje konja, a kod svakoga je

pisalo "ujeda", "bije" ili oboje. Morao sam se nekako iz toga izvući. Javio sam se liječničkoj komisiji, spreman da nešto odglumim. Došao sam pred komisiju, kad tamo onaj major s jedrenja. Iskreno sam mu rekao što mi je pa me je uskoro prebacio u Vojno-geografski institut u Beograd. Tu se lijepo živjelo, a i puno sam naučio. U Institutu su uglavnom bili Rusi, emigranti iz Petrogradskog instituta i Hrvati iz Bečkog instituta.

Nakon vojske opet je proradila ujakova veza pa sam u jesen 1935. dobio dekret za Senj. Tada je to bio veliki katastar. Pripadalo mu je, osim senjskoga, i cijelo brinjsko područje te otoci Krk, Rab i Pag. Šef je bio Čeprnić. Bilo je tu još 5-6 geometara. Ubrzo je došlo pismo iz Direkcije da imam iskustva na agrarnoj reformi i da se time trebam baviti. Tako sam ponovno nastavio s istim poslom na Rabu, Pagu i naposljetku na Krku.

U studenom 1936. dobio sam dekret o premještanju na Sušak jer je u Grobniku izgorjela zgrada općine, a s njom i katastarski operati. Naime, u to su doba u cijeloj Hrvatskoj, osim Dalmacije, gotovo sve općine imale katastarski operat za područje koje im je pripadalo. Grobniku je tada pripadalo područje katastarskih općina Grobnik, Podrvanj i Pašac. Moj je zadatak bio obnoviti katastarske operate. U tome mi je pomagao Mate Janković, vrstan katastarski referent, koji je zbog tog posla bio premješten ovamo čak iz Bjelovara. On je iz gruntovnih knjiga prepisao podatke za katastarske operate, a ja sam od kopija plana napravio indikacijske skice i počeo obilaziti teren. Počeo sam s općinom Podrvanj pa sam se tamo i nastanio. Utvrđivao sam posjedovno stanje, kulturu i klasu zemljišta te snimao sve promjene, a njih je bilo mnogo. Do tada planovi uopće nisu bili održavani. Tijekom 1937. završili smo katastarske općine Podrvanj i Grobnik. Iduće smo godine radili općinu Pašac pa sam se preselio na Sušak, a na teren sam svakodnevno putovao autobusom. Tada sam doista dobro živio. Dnevnice su bile 70 dinara, tako da sam dobivao gotovo tri plaće. Plaća mi je bila 1112 dinara jer sam još bio pripravnik.

Najčešće sam jeo u restoranu Kauzlaric na Sušaku kod sata. Jednom tako sjedim i večeram. Restoran poluprazan. Otvore se vrata, proviri neka glava i tri-četiri puta zaurla: "MIAU!" Nakon nekog vremena opet se to ponovi. Pa opet. Tada naiđe konobar Marko radeći mirno svoj posao. Na moj upit što se to događa, odgovori: "Gospodine, bili su izbori, a Kauzlaric je glasovao za Mačeka, pa mu se sada rugaju."

Sredinom 1938. dobio sam dekret za novi posao. Poslije Prvog svjetskog rata u Kastavštini je bilo dosta katastarskih općina, koje su bile podijeljene tako da je dio općine ostao u Italiji, a dio u Jugoslaviji. Tada je Ministarstvo vanjskih poslova, putem Direkcije, pokrenulo postupak kojim se u katastru i zemljišnoj knjizi trebalo provesti postojeće stanje nove državne granice i konačno točno utvrditi koje je zemljište ostalo u Jugoslaviji, a koje je potpalo pod Italiju. Općini Kastav tada je pripadalo 18 katastarskih općina. To je bio relativno jednostavan posao jer je granica na terenu bila vrlo dobro vidljiva. Bila je to visoka žičana ograda. Stanovao sam u Kastvu u kući koju je naslijedila moja mama. Ona mi je došla voditi domaćinstvo, a poslije su došli sestra i brat pa sam konačno bio sa svojim najdražima, iako još uvijek nisam mogao ići u Mošćeničku Dragu. To mi je vrijeme ostalo u lijepoj uspomeni.

Završivši posao oko granice, vratio sam se na Sušak. Bilo je to baš u vrijeme Hitlerove provala u Poljsku – 5. rujna 1939. Bojao sam se da će buknuti rat. Talijanska je granica blizu, a ja sam po njima vojni dezertjer. Trebao sam se maknuti od granice. Nazvao sam inspektora Ivona u Zagreb i tražio premještanje. Drugi me dan nazvao i ponudio mi mjesto šefa Katastarske uprave u Senju, koji mi se već prije bio svidio pa sam odmah pristao.

Tako sam ponovno dospio u Senj. No, prvi sam dan vidio da me nisu baš radosno prihvatili. S 27 godina bio sam najmlađi šef uprave u Hrvatskoj. Svi su geometri u Senju bili stariji od mene, pa mi nije bilo nimalo ugodno. Drugi dan pozovem ih sve u kancelariju i predložim da podijelimo teritorij, da se jedan drugome ne petljamo u posao. Složili su se. Rekao sam da prvi bira teritorij najstariji geometar Danon. On je izabrao Pag. Zatim su htjeli da ja biram pa sam izabrao Rab. Tako je uskoro nestalo napetosti oko mog dolaska.

Tada su katastri pripadali Ministarstvu financija, koje je imalo Odjeljenje katastra i državnih dobara. Zato se svaki šef katastra morao brinuti i o državnim dobrima na svom području. Ovdje su to najčešće bile državne zgrade. Trebalo ih je održavati, a ako su bile u najmu, ubirati najam, kontrolirati da je sve u skladu s ugovorom i slično. U Senju je to bila zgrada žandarmerijske stanice, solni magazin (velika zgrada na tri kata) i neke druge manje zgrade. Kada nisam imao posla kao šef u Senju, išao sam na Rab. Bavio sam se opet agrarnom reformom, kao i svi ostali geo-

metri. Rab je bio odlično mjesto. Već je bio počeo turizam. Mnogi su me dobro upoznali što mi je poslije koristilo. Tu me zatekao i poziv za mobilizaciju. Bio je ožujak 1941. godine.

Morao sam se javiti u Knin gdje je bio štab Jadranske divizije. Geodetski kapetan javio je iz Beograda da je bolestan pa sam ga morao zamijeniti. Rekli su mi da je to najopasnije mjesto u štabu jer je trebalo snimati neprijateljske položaje. Uskoro smo krenuli prema Zadru i opkolili ga. Ja sam dobio neku fotogrametrijsku kartu s označenim svim talijanskim utvrdama oko Zadra. Laknulo mi je. Nisam trebao ništa snimati. Čekali smo naredbu za napad. Uskoro su nas napali talijanski avioni, ali su od toga stradale samo ovce. Tada smo se najeli janjetine! Na dan proglašenja Nezavisne Države Hrvatske (10. travnja 1941.) došla je naredba da se povučemo u Bosnu. Pri povlačenju, kraj Drniša, napale su nas ustaše, razoružali i pustili da odemo kamo želimo. Ja sam otišao u jaku u Split, a odande preko Zagreba, Plasa i Crikvenice u Senj. Tamo je već bila talijanska vojna i civilna vlast, što je za mene, talijanskog dezertera, bilo vrlo nezgodno. Doznao sam da je u Otočcu osnovano "popunitbeno domobransko zapovjedništvo". Dobrovoljno sam se tamo javio, samo da se maknem iz Senja. Nakon dva mjeseca Talijani su u Senju predali civilnu vlast Hrvatskoj, pa sam se vratio u Senj. Bio je prosinac 1941. Ponovno sam šef u Katastarskoj upravi. No strah od Talijana nije me minuo. Zbog toga sam gotovo uvijek bio na terenu u Pagu. Tamo nije bilo Talijana, a nije bilo ni gladi. U Senju je bila jedna menza za sve, a hrana na granici jestivoga i u malim količinama. Tako sam dočekaو kapitulaciju Italije, 9. rujna 1943. i dolazak partizana u Senj. Poslije sam se i ja prijavio u partizane.

Talijani su malo prije kapitulacije počeli povlačiti svoje postrojbe iz Like i prazniti skladišta. Na senjsku su rivu dovukli nevidene količine raznog vojnog materijala, koji je nakon kapitulacije tu ostao. Partizani su četiri tjedna odvlačili koliko su najviše mogli, ali se hrpe nisu bitno smanjile. Tada su, iznenada, 7. listopada, Nijemci počeli bombardirati Senj. Nastao je opći metež. Bombardiranje se nastavilo i sljedeća dva dana. Svi su pobjegli iz Senja, čak i partizanska komanda grada. Grad je bio sav u ruševinama. Stradala je i zgrada općine, a s njom i kompletan katastar.

Nijemci su ušli u Senj 19. siječnja 1944., a ja sam se s partizanima povukao na Alan, pa u Gorski kotar. Uskoro sam dobio i prvi stručni zadatak. Trebao sam otići na Rab i raditi na tome da se posjednicima vrati zemljište koje su im Talijani oduzeli radi izgradnje logora Kampor. U Rabu sam stanovao u hotelu. Prošlo je bilo tek desetak dana, kad ujutro pogledam kroz prozor, a luka puna njemačkih brodova. Tada sam se drugi put razočarao u partizansku vlast. Nitko me ni o čemu nije obavijestio, a oni su se sami tiho povukli. Na brzinu sam se riješio puške, kape i promidžbenog materijala i počeo glumiti civila. Kada sam se nakon nekoliko dana skrivanja odlučio prijaviti njemačkoj vlasti, spasio me jedan domaći gestapovac. Njemu sam nekoliko godina prije iskolčio gradilište i vjerojatno premalo naplatio kad me, bez dogovora ili znaka s moje strane, spasio od smrti ili logora.

Na Rabu sam ostao tri i pol mjeseca, dok nisam dočuo da su Nijemci doznali kako sam na Rab došao kao partizan i da me namjeravaju uhititi. Vratio sam se u Senj, ali su me tamo uskoro žandari mobilizirali u domobrane. Kamionom smo krenuli u Zagreb, ali smo u Karlovcu morali stati, jer su partizani presjekli cestu za Zagreb. Put smo mogli nastaviti tek za 15 dana, a ja sam za to vrijeme pribavio prijavu za neku kasarnu u Zagrebu, kao da sam stari domobran. No, nisam se odmah prijavio, već sam uživao u Zagrebu trošeći ušteđevinu. Kada je ona bila pri kraju, sreo sam dr. Tomića iz Geodetske uprave, koji me pozvao u Upravu da podignem zaostatke plaće. Tako mi se produžilo ljenčarenje. Kada sam se konačno javio u kasarnu, sretan, ustanovio sam da je komandant kasarne dobar prijatelj moga oca. Dobio sam rješenje da sam 6 mjeseci oslobođen od dužnosti u vojsci. U studenom 1944. uspio sam se vratiti u Senj. Uskoro sam se oženio i povukao se sa ženom u neki zaselak na Velebitu iznad Spasovca gdje sam dočekaо oslobodjenje Senja.

Ubrzo nakon oslobođenja Sušaka pozvali su me u Okružni narodnooslobodilački odbor na Sušaku. Trebao sam ići u selo Podhum snimiti što su Talijani porušili i spalili, kako bi se ono moglo obnoviti. Na snimanju smo radili S.Golac, N.Crvić i ja. Kad smo to napravili, a ja se vratio kući u Senj, odmah su me poslali da pješke odem u Krasno (32 km) na Velebitu. Odande je šest obitelji otišlo u Vojvodinu kao kolonisti pa je valjalo utvrditi što su ostavili, kako bi se ta njihova sirotinja podijelila drugima, još većoj sirotinji.

Točno na Tri kralja 1946. dođe mi brzojav iz Zagreba da moram ići na teren u Umag. Zima je bila u punoj snazi. Nisam vjerovao da netko može po takvom vremenu poslati ljude na teren. No, nakon osam dana stiže drugi brzojav. "Zašto drug Mrakovčić nije otišao u Umag?". Nije bilo druge nego spakirati se i otputovati. U Umagu je već bilo 17 geodeta. Trebalo je opet raditi agrar-

nu reformu. Osim nas bio je tu još sudac Josip Roje i pisar Mladen Gržetić. Bilo je sve odlično organizirano. Svaki je geodet imao na raspolaganju auto i vozača. Hrana je bila prvoklasna, jedino grijanje nije bilo nikako organizirano pa smo morali ložiti stare stolice i slično. Za razliku od Dalmacije, tu nije bilo procjenjivanja vrijednosti jer dotadašnji vlasnik nije dobivao nikakvu naknadu. Kada smo za godinu dana riješili umaško područje, prebacili su nas u Poreč. Ali tu je bilo manje posla pa su neke poslali doma. Nismo više imali automobile na raspolaganju. Ja sam ostao cijelu godinu. Početkom 1948. kratko vrijeme sam to isto radio u Rovinju, a potom su me prebacili u pulski katastar. Kad se te jeseni otvorila Geodetska škola u Puli, postavili su me za profesora.

Svakom sam poslu prilazio savjesno i temeljito. Ali profesorski je posao bio zaista nešto posebno. Ne može se reći da u tome nisam imao iskustva. Tijekom rada često sam bio u situaciji da drugima dajem upute i pratim njihov rad. No, ipak je to posve drukčije. Dobro sam se sjećao svoga školovanja, te veze što ostaje između profesora i đaka, između onoga koji daje i onoga koji prima. Srećom, imao sam sačuvane sve svoje bilježnice. Kao da sam predosjećao da će mi to jednom ponovno zatrebati. Predavao sam geodetsko računanje, katastarske propise, izradu planova i tehničko pisanje. Đaci me se sigurno dobro sjećaju. Nastojao sam i trudio se, kako sam najbolje znao i umio, da sve svoje znanje i nagomilano iskustvo prenesem njima, svojim učenicima. Nadam se da sam u tome uspio. Možda sam prema nekima bio pregrub. No, nikada s lošim namjerama. Uvijek je to bilo s jednim ciljem: natjerati ih da više uče i da budu točniji i uredniji, što je nužno i karakteristično za našu struku.

Kada je prva generacija učenika bila pri kraju trećeg razreda, došao je u posjet školi direktor Republičke geodetske uprave, drug Furlan. Pred cijelim je nastavničkim zborom predložio da bi nekim učenicima završetkom trećeg razreda moglo završiti školovanje, jer u Hrvatskoj nedostaje geodetskih stručnjaka pa treba skratiti školovanje. Kao razrednik trećeg razreda odmah sam se složio i predložio da to budu svi učenici s odličnim uspjehom i neki s vrlodobrim koje ja odaberem. "Ma ne! To bi trebali biti učenici koji se ističu u omladinskoj organizaciji", rekao je Furlan. U meni je sve zakipjelo. Žestoko smo se porječkali. Rezultat je bio da su svi ostali četiri godine.

S Furlanom sam se inače dobro slagao. Odnosno, on me štovao i cijenio kao stručnjaka. No i on, kao i svi drugi inspektori i savjetnici, znali su da ću im se žestoko suprotstaviti ako se ne složim s njihovim nakanama. Jedan od mirnih razgovora s Furlanom zbio se, mislim, ljeti 1947.: "Bi li ti, Nadane, htio postati direktor Ureda za novu izmjeru zemljišta u Rijeci?" Iskreno sam mu odgovorio da mi to imponira i da sam sigurno sposoban rukovoditi takvim uredom. No, nisam zadovoljavao jedan njegov uvjet! Nisam želio ići u Komunističku partiju! Kratko je rekao: "Bez toga ne može!"

Nakon što je prva generacija pulskih učenika maturirala, škola se preselila u Zagreb. Trebali smo i mi profesori otići u Zagreb, ali ja nisam htio ići jer nam nisu osigurali stanove. Na moj zahtjev Furlan mi je dao popis slobodnih mjesta. Izabrao sam ponovno – Senj. Tako sam u jesen 1952. preuzeo dužnost šefa Katastra, a katastra u stvari nije bilo. U bombardiranju 1943. svi su katastarski planovi i operat potpuno uništeni. Nije bilo ni papirića. Zamislite, prošlo je bilo sedam i pol godina nakon rata, a nitko baš ništa nije učinio na obnovi katastarskog operata u Senju.

Počeo sam polako istraživati i stvarati plan kako obnoviti katastar. Gruntovnica je kroz rat prošla neoštećena. Tamo su bile sve čestice, i to s površinama. Imali su za neke katastarske općine i duple planove. Neke sam planove našao i u Šumskom gospodarstvu u Gospiću. Ostale planove što su nedostajali dobio sam iz Arhiva mapa u Zagrebu. Kada je plan obnove katastra bio gotov, poslali su mi deset geometara i šest katastarskih referenata. Svaki je geometar dobio jednu katastarsku općinu. Obilazili smo parcelu po parcelu. Radili smo cijelu iduću godinu, a početkom 1954. sve je bilo gotovo. Geometre su tada poslali na druge zadatke, a od referenata su mi ostavili samo dvojicu. Tako sam ja sam, jedini geodeta, s dva referenta nastavio voditi katastar. Katastar je tako ušao u svakodnevnu kolotečinu.

Dan za danom, došla je i mirovina u jesen 1972. godine. Nekoliko godina prije razmišljao sam o tome da otvorim privatnu poslovnicu kada odem u mirovinu. Kupio sam i neke potrebne stvari i pribor. No, kada se trebalo konačno odlučiti za otvaranje poslovnice, ponovno sam promislilo: Ako otvorim poslovnicu, samo ću raditi, raditi i raditi, čak više nego dosada, pa od mirovine neće biti ništa. Neću imati vremena ni za r i b o l o v!

Tada sam se često prisjećao svog ujaka Mate Ivančića, koji je, nakon rata 1945. godine, bio prvi šef Katastarske uprave u Rijeci. Odande je otišao u mirovinu rekavši mi: "Moj Nadane, ni

ovo za me: danas organizacija, sutra reorganizacija, danas formiranje sutra rasformiranje, danas orijentacija sutra preorijentacija.”

Ribolov je bila moja ljubav. Ljubav iz najranije mladosti. Prve mi je poduke dao djed u Mošćeničkoj Dragi. Bio je brodski kuhar u mirovini i imao vremena i volje podučiti me ribolovu. Poslije kada sam provodio godišnje odmore u Mošćeničkoj Dragi, najradije sam išao u ribolov. Više sam se posvetio ribolovu kad sam iz Pule došao u Senj, kupio sam barku od 5 m i gotovo svakodnevno, odmah poslije ureda, išao na more. Za svoj gušt. Bilo je to neodoljivo. Mora da je u meni oduvijek počivao ribar. Pa rodio sam se na moru! I gotovo cijeli život sam proveo uz more.

Konačno sam za poslovnicu rekao: NE! Dosje “STRUKA” odložen je zauvijek na policu.

Ostalo je samo more, barka i ribe!

To me potpuno obuzelo. Ribario sam svaki dan. Čak i po cijeli dan, pa i noću. I sinove sam time zarazio. Obojica su sada profesionalni ribari, iako je jedan završio elektrotehničku, a drugi upravnu školu.

Prije devet godina snašla me nesreća. Dobio sam izljev krvi u mozak. Bio sam 37 dana u bolnici i došao doma potpuno nepokretan i nijem. Uz dugotrajan velik trud i muku uspio sam stati na noge. Sada se već i krećem. Doduše, samo po ravnom i polako. I govor mi se gotovo potpuno vratio.

Barku je žena odmah prodala, a ja se na ribolov, tu moju veliku ljubav, više ni ne sjetim. I taj sam dosje zaključio i odložio na policu. Valjda sam izlovio sve svoje ribe. A možda moji sinovi sada love za mene. Tko zna?

Dobro mi je sada. Zdrav sam! Imam puno uspomena. Sav moj život. Vidite kako je buran bio, a svega se još dobro sjećam. Uživam kada dođe ljeto. Tada, kao i prije, odem u rodnu kuću u Mošćeničkoj Dragi pa mi uspomena iz djetinjstva zasjaje novim bojama.

Draško Maršanić